ZESZYT INFORMACYJNY

Sprawni Niepełnosprawni

Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej
Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie
Warszawa, sierpień 2019 r.

Spis treści

1. Wprowadzenie do problematyki niepełnosprawności ... 3
1.1. Orzekanie o niepełnosprawności ... 3
2. Osoby niepełnosprawne na rynku pracy ... 10
2.1. Szczególne uprawnienia niepełnosprawnych pracowników ... 12
3. Wsparcie osób niepełnosprawnych na rynku pracy ... 13
3.1. Wsparcie oferowane przez powiatowe urzędy pracy ... 13
3.2. Biura pośrednictwa pracy i doradztwa zawodowego dla osób niepełnosprawnych ... 15
3.3. Strony internetowe z ofertami pracy dla osób niepełnosprawnych ... 16
4. Działalność gospodarcza osób niepełnosprawnych ... 17
4.1. Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej ... 17
4.2. Refundacja składek na ubezpieczenia społeczne ... 18
4.3. Dofinansowanie odsetek od kredytów zaciągniętych na kontynuowanie działalności gospodarczej ... 18
5. Przystosowanie stanowiska pracy ... 20
5.1. Wybrane schorzenia i wymagania dotyczące przystosowania stanowiska pracy ... 21
6. Podmioty działające na rzecz osób niepełnosprawnych ... 28
6.1. Instytucje publiczne ... 28
6.2 Organizacje pozarządowe ... 31
7. Regulacje prawne ... 36
8. Przydatne strony internetowe ... 38
9. Załączniki ... 39
10. Źródła ... 43

1. Wprowadzenie do problematyki niepełnosprawności

Niepełnosprawność wielu osobom kojarzy się z fizyczną dysfunkcją, jednak to tylko część prawdy. Wiele osób niepełnosprawnych cierpi na schorzenia, które na zewnątrz nie są widoczne, ale znacząco wpływają na możliwości normalnej egzystencji czy pracy.

Zgodnie z zapisami zawartymi w Ustawie o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2019 r., poz. 1172, z późn. zm.) **niepełnosprawną** jest osoba, której stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia wypełnianie zadań życiowych i ról społecznych zgodnie z normami prawnymi i społecznymi, a w szczególności ogranicza zdolności do wykonywania pracy zarobkowej.

Trzeba jednak pamiętać, że pomimo wielu ograniczeń, niepełnosprawność nie oznacza całkowitej izolacji i nie zamyka drogi do normalnego życia i funkcjonowania w domu, szkole, pracy, rodzinie. Wiele w tym względzie zależy od samych osób dotkniętych niepełnosprawnością, ich otoczenia, ale również od instytucji wspierających takie osoby.

Bywa, że niepełnosprawność jest wynikiem wrodzonej choroby, ale znacznie częściej jest ona następstwem pogorszenia stanu zdrowia czy wypadku. Najczęstszą przyczyną niepełnosprawności są schorzenia narządów ruchu, układu krążenia oraz schorzenia neurologiczne. Rzadziej uszkodzenia wzroku, słuch, choroby psychiczne i upośledzenia umysłowe.

1.1. Orzekanie o niepełnosprawności

O tym, kto zostanie uznany za osobę niepełnosprawną decydują dwie instytucje – Zakład Ubezpieczeń Społecznych i powiatowe zespoły orzekające o niepełnosprawności. Pierwsza wydaje orzeczenia o niezdolności do pracy dla celów rentowych, druga orzeka o stopniu niepełnosprawności.

Orzekanie o niepełnosprawności dla celów

W przypadku określania niepełnosprawności dla celów rentowych organem orzekającym jest Zakład Ubezpieczeń Społecznych i to on później wypłaca należne świadczenia. Orzeczenia te oceniają stopień niezdolności osoby do pracy, w celu przyznania jej należnych świadczeń pieniężnych, czyli renty.

Niezdolną do pracy jest osoba, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej, z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje szans jej odzyskania nawet po przekwalifikowaniu. Niezdolność do pracy może być częściowa i całkowita. Jako **częściowo niezdolna do pracy** określana jest osoba, która w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji, natomiast miano **całkowicie niezdolnej do pracy** nadawane jest osobie, która utraciła zdolność do wykonywania jakiejkolwiek pracy.

Orzeczenia o niepełnosprawności wydawane są przez lekarzy orzeczników ZUS (I instancja) na podstawie badania oraz przedstawionej dokumentacji. Od ich decyzji przysługuje odwołanie do II instancji, którą jest komisja lekarska ZUS. Aby ubiegać się o orzeczenie i rentę należy złożyć w oddziale ZUS, właściwym ze względu na miejsce zamieszkania, wniosek o rentę z tytułu niezdolności do pracy na formularzu ZUS RP1R (wniosek do pobrania ze strony zus.pl). Na tej podstawie ZUS wydaje skierowanie do lekarza orzecznika.

Lekarz orzecznik ZUS analizując sytuację chorego, dokonuje oceny jego niezdolności do pracy, jej stopnia, trwałości lub niezdolności do samodzielnej egzystencji. Bierze on pod uwagę wiek, poziom wykształcenia i predyspozycje psychofizyczne starającej się osoby oraz rodzaj i charakter pracy, którą wykonywała dotychczas. Określa stopień naruszenia sprawności organizmu i szanse na jej przywrócenie poprzez leczenie i rehabilitację, możliwość wykonywania dotychczasowej pracy lub podjęcia innej oraz możliwości przekwalifikowania zawodowego. Na tej podstawie wydaje orzeczenie o:

1) całkowitej niezdolności do pracy i samodzielnej egzystencji,
2) całkowitej niezdolności do pracy,
3) częściowej niezdolności do pracy.

Niezdolność do pracy nadawana jest maksymalnie na pięć lat. Jedynie w sytuacji, gdy nie ma rokowań odzyskania zdolności do pracy przed upływem tego czasu, orzeczenie

wydawane jest na okres dłuższy niż pięć lat, jednak zawsze jest to orzeczenie na czas określony.

Orzeczenie o częściowej lub całkowitej niezdolności do pracy, a tym samym przyznanie prawa do renty, nie oznacza, że taka osoba nie może podjąć zatrudnienia.

Orzekanie o niepełnosprawności dla celów pozarentowych

Osoba niepełnosprawna, która nie spełnia warunków do uzyskania świadczeń rentowych, może starać się o uzyskanie **orzeczenia o stopniu niepełnosprawności,** dzięki któremu będzie mogła korzystać ze specjalnych przywilejów oraz świadczeń z pomocy społecznej należnych ze względu na charakter i rodzaj niepełnosprawności.

Ustalaniem niepełnosprawności lub stopnia niepełnosprawności zajmują się powiatowe/miejskie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności – jako pierwsza instancja oraz wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności – jako druga instancja. Natomiast orzeczenia o wskazaniach do ulg i uprawnień wydawane są przez lekarza, będącego członkiem powiatowego zespołu do spraw orzekania o niepełnosprawności.

Ze względu na złożoność problemu w skład zespołu orzekającego, poza przewodniczącym i sekretarzem, wchodzą lekarze, psycholodzy, pedagodzy, doradcy zawodowi oraz pracownicy socjalni. **Zespoły wydają orzeczenia o:**

1) **niepełnosprawności** – dotyczy osób, które nie ukończyły 16 roku życia,
2) **stopniu niepełnosprawności** – dotyczy osób powyżej 16 roku życia,
3) **wskazaniach do ulg i uprawnień** – dotyczy osób posiadających orzeczenia o inwalidztwie lub niezdolności do pracy.

Każdy z członków komisji biorący udział w posiedzeniu składu orzekającego, sporządza oceny zgodnie ze swoją specjalnością, w których określa głównie:

1) **lekarz:**
   - opis przebiegu choroby zasadniczej oraz wyniki dotychczasowego leczenia i rehabilitacji, opis badania przedmiotowego, rozpoznanie choroby zasadniczej i chorób współistniejących oraz rokowania odnośnie dalszego przebiegu choroby;
2) **psycholog:**
   - występowanie dysfunkcji psychicznych warunkujących trudności w samodzielnym funkcjonowaniu, z uwzględnieniem zaburzeń w zakresie procesów poznawczych oraz emocjonalno-motywacyjnych,

- poziom inteligencji,
- zaburzenia zachowania werbalnego oraz ruchowego,
- zaburzenia w interakcjach interpersonalnych,
- poziom krytycyzmu i samokrytycyzmu,
- występowanie ograniczeń, odpowiednio do wieku, w zakresie umiejętności przystosowawczych, z uwzględnieniem: zdolności do samoobsługi, samodzielnego zaspokajania własnych potrzeb i uspołecznienia;

3) **pedagog:**
   - przebieg dotychczasowego kształcenia,
   - występowanie dysfunkcji psychofizycznych utrudniających lub uniemożliwiających kształcenie osoby zainteresowanej w warunkach ogólnodostępnych,
   - występowanie dysfunkcji psychofizycznych utrudniających proces wychowania;
4) **doradca zawodowy:**
   - posiadane kwalifikacje i predyspozycje zawodowe oraz dotychczasowy przebieg kariery zawodowej,
   - indywidualne przeciwwskazania do wykonywania zatrudnienia wynikające z psychofizycznych ograniczeń,
   - warunki, w jakich osoba zainteresowana może podjąć i wykonywać zatrudnienie, z uwzględnieniem jej możliwości;
5) **pracownik socjalny:**
   - występujące ograniczenia w zdolności do samodzielnej egzystencji i pełnieniu ról społecznych,
   - stopień uzależnienia od innych osób w codziennym funkcjonowaniu,
   - zakres koniecznej opieki lub pomocy innych osób oraz systemu środowiskowego wsparcia w samodzielnej egzystencji.

W celu uzyskania orzeczenia należy się zgłosić do zespołu właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby ubiegającej się. Taki wniosek może złożyć sam zainteresowany, jego przedstawiciel ustawowy (w przypadku dzieci i osób ubezwłasnowolnionych) lub kierownik ośrodka pomocy społecznej, ale wyłącznie za zgodą osoby zainteresowanej lub jej przedstawiciela ustawowego.

Wniosek powinien zawierać:

- dane osobowe wnioskodawcy,

- cel ubiegania się o orzeczenie (np. uzyskanie świadczeń finansowych z pomocy społecznej, posiadania uprawnień do korzystania z ulg, karty parkingowej, możliwość korzystania z warsztatów terapii zajęciowej),
- uzasadnienie wniosku (określenie sytuacji społecznej i zawodowej, informacje o tym, czy dana osoba ubiegała się wcześniej o ustalenie niepełnosprawności i czy pobiera świadczenia z ubezpieczania społecznego).

Orzeczenie o niepełnosprawności nadawane jest wyłącznie osobom, które **nie ukończyły 16 roku życia,** mają naruszoną sprawność fizyczną bądź psychiczną, wymagają stałej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych, takich jak np. samoobsługa, samodzielne poruszanie się, komunikowanie się z otoczeniem, dla których przewidywany okres trwania upośledzenia stanu zdrowia przekracza 12 miesięcy.

Orzeczenie o stopniu niepełnosprawności nadawane jest osobom, które **ukończyły 16 rok życia.** Orzeczenie może być wydane na stałe lub na określony czas.

Wyróżnia się trzy stopnie niepełnosprawności:

1) znaczny,
2) umiarkowany,
3) lekki.

Do **znacznego** stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji wymagającą stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w pełnieniu ról społecznych. Warunkiem zaliczenia osoby do tego stopnia niepełnosprawności jest jednoczesne występowanie ograniczeń w wykonywaniu zatrudnienia i konieczności stałej lub długotrwałej opieki i pomocy.

Zaliczenie osoby do znacznego stopnia niepełnosprawności nie wyklucza możliwości jej zatrudnienia u pracodawcy, który wprawdzie nie zapewnia warunków pracy chronionej, ale przystosuje stanowisko pracy do potrzeb osoby niepełnosprawnej bądź zatrudni ją w formie telepracy.

Do **umiarkowanego** stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób, w celu pełnienia ról społecznych. Obie przesłanki nie musza występować łącznie, a więc każda z nich stanowi podstawę do zaliczenia do tego stopnia niepełnosprawności.

Do **lekkiego** stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy,

w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych, dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne. Podobnie jak w przypadku umiarkowanego stopnia niepełnosprawności powyższe przesłanki nie muszą występować łącznie, aby orzec w stosunku do osoby ten stopień niepełnosprawności.

Z uwagi na przyczyny niepełnosprawności wyróżnia się 12 grup, które oznaczone są następująco:

01-U – upośledzenie umysłowe,

02-P – choroby psychiczne,

03-L – zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu,

04-O – choroby narządu wzroku,

05-R – upośledzenie narządu ruchu,

06-E – epilepsja,

07-S – choroby układu oddechowego i krążenia,

08-T – choroby układu pokarmowego,

09-M – choroby układu moczowo-płciowego,

10-N – choroby neurologiczne,

11-I – inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego,

12-C – całościowe zaburzenia rozwojowe.

Symbol przyczyny niepełnosprawności zawarty w orzeczeniu odzwierciedla rozpoznanie uszkodzenia lub choroby, która niezależnie od przyczyny jej powstania powoduje zaburzenia funkcji organizmu oraz ograniczenia w wykonywaniu czynności życiowych i aktywności społecznej. Orzeczenie o niepełnosprawności może zawierać od jednego do trzech symboli przyczyn schorzeń.

Orzeczenie o wskazaniach do ulg i uprawnień nadawane jest osobom powyżej 16 roku życia, która posiadają jedno z poniższych orzeczeń o:

- całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji,
- niezdolności do samodzielnej egzystencji,
- całkowitej niezdolności do pracy,
- częściowej niezdolności do pracy oraz celowości przekwalifikowania.

Wykaz powiatowych zespołów ds. orzekania o stopniu niepełnosprawności w województwie mazowieckim znajduje się w załączniku nr 1.

Posiadanie orzeczenia o niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności lub orzeczenia o wskazaniach do ulg i uprawnień, pozwala korzystać z następujących form pomocy:

- w zakresie rehabilitacji zawodowej i zatrudnienia – możliwość uzyskania odpowiedniego zatrudnienia (w tym w zakładach aktywności zawodowej i zakładach pracy chronionej), możliwość uczestnictwa w szkoleniach (w tym specjalistycznych), korzystania ze ściśle określonych przywilejów pracowniczych (m.in.: prawo do dodatkowego urlopu wypoczynkowego, dłuższej przerwy w pracy, krótszego wymiaru czasu pracy), możliwość wsparcia działalności gospodarczej lub rolniczej;
- w zakresie rehabilitacji społecznej – możliwość uczestniczenia w terapii zajęciowej realizowanej w warsztatach terapii zajęciowej oraz możliwość uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych;
- dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze oraz pomoce techniczne, ułatwiające funkcjonowanie danej osoby;
- ulgi w podatkach, zniżki w komunikacji, zwolnienie z opłat radiowo-telewizyjnych (abonamentu);
- usługi socjalne, opiekuńcze, terapeutyczne i rehabilitacyjne świadczone przez instytucje pomocy społecznej, organizacje pozarządowe oraz inne placówki;
- uprawnienia do zasiłku pielęgnacyjnego i innych świadczeń rodzinnych (np. dodatków do zasiłku rodzinnego związanych z niepełnosprawnością) oraz do zasiłku stałego z pomocy społecznej.

Niepełnosprawny posiadający orzeczenie o niezdolności do pracy wydane przez orzecznika ZUS, może, ale nie musi starać się dodatkowo o uzyskanie orzeczenia stopnia niepełnosprawności. Oba orzeczenia są równoprawne w zakresie korzystania z większości praw i przywilejów dostępnych niepełnosprawnym. Trzeba jednak pamiętać, że orzeczenia ZUS nie określają przyczyny niepełnosprawności, a ta może warunkować korzystanie z pewnych ulg i uprawnień, do których prawo nabywa się właśnie ze względu na charakter niepełnosprawności. Warto, więc postarać się również o orzeczenie o stopniu niepełnosprawności.

2. Osoby niepełnosprawne na rynku pracy

Zgodnie z obowiązującymi w Polsce przepisami, niepełnosprawni mają równe z innymi osobami prawa w zakresie dostępu do pracy i możliwości zatrudnienia. Gwarantuje im to m.in. Kodeks pracy (Dz.U. z 2019 r., poz. 1040, z późn. zm.), który zawiera zakaz dyskryminacji w zatrudnieniu z jakiejkolwiek przyczyny, w tym również z powodu niepełnosprawności, jak również Karta Praw Osób Niepełnosprawnych (M.P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475), która gwarantuje prawo do pracy na otwartym rynku zgodnie z kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami oraz korzystania z doradztwa zawodowego i pośrednictwa pracy, a gdy niepełnosprawność tego wymaga – prawo do pracy w warunkach dostosowanych do potrzeb niepełnosprawnych.

Podobnie jak osoby zdrowe, tak i niepełnosprawni mają różny poziom wykształcenia i przygotowania do pracy zawodowej. Jeżeli tylko pozwala na to ich stan zdrowia, mogą wykonywać różnorodne prace, niekoniecznie na stanowiskach tworzonych specjalnie dla osób niepełnosprawnych. Dlatego też osoba niepełnosprawna może szukać zatrudnienia nie tylko na chronionym, ale również na otwartym rynku pracy.

Wiele osób niepełnosprawnych ubiega się o pracę na takich samych zasadach jak osoby pełnosprawne, czyli na tak zwanym **otwartym rynku pracy.** Pracodawca nie bierze wówczas pod uwagę niepełnosprawności, a jedynie kwalifikacje, umiejętności i doświadczenie zawodowe kandydata. Większość osób niepełnosprawnych, które znajdują zatrudnienie w ten sposób, nie wymaga żadnego szczególnego przystosowania stanowiska pracy. Czasami jednak konieczne jest jego dostosowanie do psychofizycznych możliwości zatrudnionej osoby niepełnosprawnej. Pracodawca w takiej sytuacji może uzyskać ze środków PFRON zwrot nakładów, które poniósł na wyposażenie lub przystosowanie takiego miejsca pracy. Należy pamiętać, że z tytułu zatrudnienia osoby niepełnosprawnej pracodawca może również liczyć na zwrot kosztów szkolenia niepełnosprawnego pracownika, dofinansowanie do wypłacanego mu wynagrodzenia, a także zwolnienie z wpłat na Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

O **chronionym rynku pracy** mówimy w odniesieniu do miejsc pracy, w których stworzone są specjalne warunki dla osób o ograniczonych zdolnościach do pracy, mających z tego powodu problem ze znalezieniem zatrudnienia na otwartym rynku. Obejmuje on dwie formy organizacyjne: zakłady pracy chronionej i zakłady aktywizacji zawodowej.

Zakłady pracy chronionej (ZPCh) to podmioty, których celem jest działalność biznesowa. Od innych firm na rynku różni je tylko to, że ich kadrę pracowniczą w co najmniej 50% muszą stanowić osoby niepełnosprawne, w tym co najmniej 20% osoby z umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności. W zamian za zatrudnianie osób niepełnosprawnych ZPCh korzystają z różnych przywilejów i form wsparcia finansowego m.in. zwolnienia z niektórych podatków i opłat, dofinansowania do wynagrodzeń niepełnosprawnych pracowników. Status ZPCh przyznaje wojewoda na wniosek pracodawcy. Wykaz zakładów pracy chronionej można znaleźć w zeszycie informacyjnym „Zakłady pracy chronionej w województwie mazowieckim", dostępnym w siedzibie Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Warszawie na ul. Ciołka 10a oraz na stronie internetowej wupwarszawa.praca.gov.pl w zakładce Publikacje.

Zakłady aktywności zawodowej (ZAZ) są podmiotami ekonomii społecznej nie działającymi dla wyników finansowych, które ewentualne zyski przeznaczają na działalność związaną z rehabilitacją swoich niepełnosprawnych pracowników. Głównym celem ich funkcjonowania jest zapewnienie zatrudnienia osobom zaliczonym do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną. Procentowy udział takich pracowników nie może być mniejszy niż 70% wszystkich zatrudnionych. ZAZ-y mogą być tworzone przez powiaty lub gminy oraz fundacje, stowarzyszenia i inne organizacje społeczne, których celem statutowym jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych. Status ZAZ nadawany jest przez marszałka województwa na etapie tworzenia przedsiębiorstwa. Posiadanie takiego statusu daje możliwość korzystania ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) na utworzenie i finansowanie działalności zakładu aktywności zawodowej. Ponadto ZAZ-om przysługują zwolnienia z różnych podatków i opłat, miesięczne dofinansowania wynagrodzeń osób niepełnosprawnych, a także inne formy wsparcia finansowego.

Wykaz zakładów aktywności zawodowej z województwa mazowieckiego znajduje się w załączniku nr 2.

2.1. Szczególne uprawnienia niepełnosprawnych pracowników

Pracownikom z orzeczeniem o niepełnosprawności przysługują szczególne uprawnienia wynikające z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu niepełnosprawnych. **Te szczególne uprawnienia to:**

- **czas pracy,** który dla osoby o lekkim stopniu niepełnosprawności nie może przekraczać 8 godzin na dobę i 40 w tygodniu. Natomiast dla osoby o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności – 7 godzin na dobę i 35 na tydzień;
- **zakaz zatrudniania w porze nocnej i godzinach nadliczbowych** – odstępstwem od tej reguły jest zatrudnianie przy pilnowaniu oraz na podstawie zgody wyrażonej przez lekarza prowadzącego osobę niepełnosprawną;
- **dodatkowa przerwa w pracy,** poza obligatoryjną przerwą przysługującą wszystkim pracownikom zgodnie z Kodeksem pracy, osoby z niepełnosprawnością mają prawo do dodatkowej 15 minutowej przerwy, którą można wykorzystać na gimnastykę usprawniającą lub wypoczynek;
- **dodatkowy urlop wypoczynkowy** w wymiarze 10 dni, który przysługuje osobie o umiarkowanym i znacznym stopniu niepełnosprawności. Dodatkowy urlop wypoczynkowy przysługuje na takich samych zasadach, jak zwykły urlop wypoczynkowy, oznacza to, że osoba, której staż pracy nie przekracza 10 lat ma łącznie 30 dni urlopu wypoczynkowego, natomiast niepełnosprawny pracownik ze stażem powyżej 10 lat odpowiednio 36 dni. Prawo do pierwszego wydłużonego urlopu osoba niepełnosprawna nabywa po przepracowaniu pełnego roku od dnia zakwalifikowania jej do jednego z wyżej wymienionych stopni niepełnosprawności;
- **prawo do korzystania ze zwolnienia z pracy** w wymiarze do 21 dni roboczych z zachowaniem prawa do wynagrodzenia. Zwolnienie to może być wykorzystane na uczestnictwo w turnusie rehabilitacyjnym. Zwolnienie od pracy przysługuje także w celu wykonania badań specjalistycznych, zabiegów leczniczych lub usprawniających, w celu zaopatrzenia ortopedycznego oraz jego naprawy, jeżeli czynności te nie mogą być wykonane poza godzinami pracy. Zwolnienie w tym przypadku może trwać w zależności od potrzeby – cały dzień bądź tylko kilka godzin. Trzeba jednak pamiętać, że łączny wymiar dodatkowego urlopu (10 dni) i zwolnienia z pracy nie może przekraczać 21 dni w rok kalendarzowym.

3. Wsparcie osób niepełnosprawnych na rynku pracy

Chociaż nie ma przeszkód prawnych do zatrudniania i podejmowania pracy przez niepełnosprawnych, tylko niespełna 30% z nich jest czynnych zawodowo. I pomimo, że nadal więcej niepełnosprawnych znajduje zatrudnienie w zakładach pracy chronionej (około 60%), to jednak coraz więcej osób z orzeczeniem pracuje na otwartym rynku pracy. Pozostałe, które nie mają zatrudnienia, mogą korzystać z pomocy urzędów pracy oraz różnych organizacji pozarządowych zajmujących się wsparciem niepełnosprawnych bezrobotnych na rynku pracy.

3.1. Wsparcie oferowane przez powiatowe urzędy pracy

Osoba niepełnosprawna, która nie jest nigdzie zatrudniona i nie wykonuje pracy na podstawie umów cywilno-prawnych, może **zarejestrować się w powiatowym urzędzie pracy jako osoba bezrobotna lub poszukująca pracy.**

Status bezrobotnego może być przyznany osobie niepełnosprawnej, która zdolna jest do podjęcia zatrudnienia w wymiarze co najmniej pół etatu i nie ma ustalonego prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, renty socjalnej lub zasiłku stałego. Natomiast osoba niepełnosprawna, która jest uprawniona do pobierania renty z tytułu niezdolności do pracy lub renty socjalnej czy zasiłku stałego otrzymuje status poszukującej pracy.

Osoby niepełnosprawne bezrobotne mogą korzystać w urzędach pracy ze wszystkich form wsparcia na takich samych zasadach jak inni bezrobotni. Zgodnie z obowiązującymi przepisami są to:

- pośrednictwo pracy w kraju – pomoc w uzyskaniu odpowiedniego zatrudnienia,
- poradnictwo zawodowe – pomoc w wyborze odpowiedniego zatrudnienia i miejsca pracy, udzielanie informacji o zawodach, rynku pracy oraz możliwościach szkolenia i kształcenia, udzielanie porad z wykorzystaniem standaryzowanych metod ułatwiających wybór zawodu, zmianę kwalifikacji, podjęcie lub zmianę zatrudnienia, badanie zainteresowań i uzdolnień zawodowych,
- usługi EURES – pomoc w uzyskaniu zatrudnienia w krajach Unii Europejskiej i Europejskiego Obszaru Gospodarczego, informowanie o warunkach życia i pracy oraz sytuacji na europejskich rynkach pracy,

- bezpłatne szkolenia,
- staże – nabywanie umiejętności praktycznych u pracodawcy do wykonywania pracy,
- przygotowanie zawodowe dorosłych – praktyczna nauka zawodu,
- pożyczka szkoleniowa – nieoprocentowana pożyczka udzielana na sfinansowanie kosztów szkolenia,
- dofinansowanie studiów podyplomowych – pokrywanie kosztów studiów podyplomowych do wysokości nieprzekraczającej 300% przeciętnego wynagrodzenia,
- bony na zasiedlenie, szkoleniowy, stażowy – wsparcie finansowe dostępne wyłącznie osobom do 30 roku życia,
- prace interwencyjne – zatrudnienie bezrobotnego przez pracodawcę z częściowym dofinansowaniem jego wynagrodzenia przez urząd pracy,
- roboty publiczne – zatrudnienie w okresie nie dłuższym niż 12 miesięcy przy wykonywaniu prac finansowanych lub dofinansowanych ze środków samorządu terytorialnego, budżetu państwa, funduszy celowych, organizacji pozarządowych, spółek wodnych i ich związków,
- pożyczka na podjęcie działalności gospodarczej – niskooprocentowane zwrotne środki dla osób chcących otworzyć własną firmę,
- jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej lub wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej – bezzwrotne środki na otwarcie własnej firmy.

Osoby niepełnosprawne poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu, mogą skorzystać z:

- pośrednictwa pracy w kraju,
- poradnictwa zawodowego,
- usług EURES, czyli pośrednictwa pracy za granicą,
- staży,
- przygotowania zawodowego dorosłych,
- szkoleń,
- dofinansowania studiów podyplomowych,
- bonów dla osób do 30 r.ż. (na zasiedlenie, szkoleniowy, stażowy),
- prac interwencyjnych,
- jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej lub wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej.

3.2. Biura pośrednictwa pracy i doradztwa zawodowego dla osób niepełnosprawnych

Oprócz powiatowych urzędów pracy osoby niepełnosprawne mogą korzystać z bezpłatnych usług doradztwa zawodowego i pośrednictwa pracy w różnych działających na ich rzecz fundacjach i stowarzyszeniach.

Organizacje pozarządowe świadczące usługi osobom niepełnosprawnym z zakresu poradnictwa zawodowego / pośrednictwa pracy

Instytucja	Adres	Telefon	Strona internetowa e-mail
Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji	ul. Dzielna 1 00-162 Warszawa	22 530 65 70 22 831 85 82	niepelnosprawni.pl centrum@niepelnosprawni.pl integracja@integracja.org
Centrum Doradztwa Zawodowego i Wspierania Osób Niepełnosprawnych Intelektualnie Centrum Dzwoni	ul. Kacza 21 01-064 Warszawa	22 620 30 31 726 136 337	centrumdzwoni.pl warszawa@centrumdzwoni.pl
Centrum Promocji i Kariery Osób z Dysfunkcją Wzroku w Laskach	Laski ul. Brzozowa 75 05-080 Izabelin	22 752 33 51 790 700 342	promocjaikariera.pl dzialabsolwentow.laski.edu.pl dzialabsolwentow@laski.edu.pl
Stowarzyszenie Otwarte Drzwi	ul. Targowa 82 03-448 Warszawa	22 619 85 01	agencja.otwartedrzwi.pl zatrudnienie@otwartedrzwi.pl
Fundacja Aktywizacja Oddziały w Warszawie Centrum Edukacji i Aktywizacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych	ul. Narbutta 49/51 02-529 Warszawa ul. Chałubińskiego 9/9A 02-004 Warszawa	22 565 48 79 22 654 75 51	aktywizacja.org.pl fundacja@idn.org.pl warszawa@idn.org.pl chalubinskiego.waw@idn.pl
FAZON	ul. Szpitalna 6 lok. 23/24 00-031 Warszawa	22 620 32 02	fazon.pl pwz.warszawa@fazon.pl
Centrum Aktywizacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych „Razem”	ul. św. Wincentego 92 03-291 Warszawa	22 674 11 48 510 094 484	hejkoniku.org.pl asystent@hejkoniku.org.pl
Stowarzyszenie „Mosty do zatrudnienia”	ul. Struga 1 26-600 Radom	783 649 590	kamilkubicki@interia.pl

3.3. Strony internetowe z ofertami pracy dla osób niepełnosprawnych

Wszystkie oferty pracy, którymi dysponują urzędy pracy, również te kierowane wyłącznie do osób niepełnosprawnych, publikowane są w **Centralnej Bazie Ofert Pracy oferty.praca.gov.pl**.

Poza tym osoby niepełnosprawne mogą na własną rękę przeszukiwać bazy ofert pracy dostępne na tzw. otwartym rynku pracy. W internecie można znaleźć wiele komercyjnych portali poświęconych rynkowi pracy, które zamieszczają oferty pracy. Bardzo często oprócz przeglądania ogłoszeń można tam również zostawić swoje CV, do którego dostęp będą mieli pracodawcy poszukujący pracowników, ale także znaleźć wzory dokumentów aplikacyjnych czy porady dotyczące poruszania się po rynku pracy. Wiele portali ma opcję selekcjonowania ogłoszeń, dzięki czemu można znaleźć oferty skierowane wyłącznie do osób z orzeczeniem o niepełnosprawności. Istnieją również serwisy poświęcone rynkowi pracy osób niepełnosprawnych, na których można znaleźć oferty kierowane wyłącznie do tej grupy.

Serwisy z ofertami pracy dla osób niepełnosprawnych

aktywizacja.org.pl
oferty.praca.gov.pl
obpon.pl
a-trybut.eu
praca.gratka.pl/dla-niepelnosprawnych
popon.pl
niepelnosprawni.pl
fazon.pl
praca.pl
ipon.pl/ogloszenia/

4. Działalność gospodarcza osób niepełnosprawnych

4.1. Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej

Każda osoba niepełnosprawna, o ile oczywiście pozawalają jej na to warunki psychofizyczne, może założyć i prowadzić własną działalność gospodarczą.

Jeżeli jest zarejestrowana w urzędzie pracy jako bezrobotna, może ubiegać się o bezzwrotne środki na otwarcie własnej firmy na równych zasadach i prawach, jak pozostałe osoby bezrobotne. Maksymalna kwota, jaką można uzyskać to sześciokrotność przeciętnego wynagrodzenia. Środki te pochodzą z Funduszu Pracy (FP).

Dodatkowo na wsparcie startu biznesu osób niepełnosprawnych przeznaczone są środki z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON). Mogą się o nie ubiegać wyłącznie osoby niepełnosprawne zarejestrowane w urzędzie pracy jako bezrobotne lub poszukujące pracy. Jest to zdecydowanie korzystniejsze rozwiązanie, ponieważ maksymalna kwota, o jaką można się ubiegać, to piętnastokrotność przeciętnego wynagrodzenia. W obu przypadkach o dotację należy wnioskować w urzędzie pracy, w którym jest się zarejestrowanym.

Przeciętne wynagrodzenie ogłaszane jest kwartalnie przez Prezesa GUS i dostępne na stronie Głównego Urzędu Statystycznego www.stat.gov.pl.

Warunkiem utrzymania bezzwrotnego wsparcia jest nieprzerwane prowadzenie firmy przez 12 (dotacje z FP) lub 24 miesiące (dotacje z PFRON). Jeżeli działalność zostanie zamknięta przed upływem tych terminów, pieniądze należy zwrócić wraz z należnymi odsetkami.

W związku z trudnościami, jakie osoby niepełnosprawne napotykają na rynku pracy, zaliczane są one do kategorii tzw. grup defaworyzowanych, do których kierowane jest wsparcie z funduszy unijnych, m.in. na otwarcie działalności gospodarczej. Jest to kolejna możliwość pozyskiwania bezzwrotnych środków na otwarcie firmy.

W perspektywie finansowej na lata 2014-2020 wsparcie takie realizowane będzie z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego RPO WM działanie 8.2. Dodatkowe informacje dostępne w Głównym Punkcie Informacyjnym Funduszy Europejskich – ul. Jagiellońska 74, 03-301 Warszawa, tel. 801 101 101, 22 542 27 99 lub 22 542 27 11 i 22 542 27 38, na stronie **funduszedlamazowsza.pl** oraz w Punkcie

Informacyjnym EFS – WUP w Warszawie na ul. Młynarskiej 16, 01-205 Warszawa, tel. 22 578 44 34.

4.2. Refundacja składek na ubezpieczenia społeczne

Zasady prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby niepełnosprawne są takie same jak dla innych przedsiębiorców. One też mają obowiązek płacić podatki i składki ZUS, jednak w odróżnieniu od pozostałych, niepełnosprawny właściciel firmy ma możliwość odzyskania części zapłaconych przez siebie składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe. Taka refundacja przysługuje ze środków PFRON. **Wysokość refundacji zależy od stopnia orzeczonej niepełnosprawności i przedstawia się następująco:**

- zwrot 100% zapłaconych składek przysługuje osobom ze stwierdzonym znacznym stopniem niepełnosprawności,
- zwrot 60% zapłaconych składek przysługuje osobom ze stwierdzonym umiarkowanym stopniem niepełnosprawności,
- zwrot 30% zapłaconych składek przysługuje osobom ze stwierdzonym lekkim stopniem niepełnosprawności.

Aby korzystać z refundacji należy złożyć wniosek rejestracyjny Wn-U-G (do pobrania ze strony **pfron.org.pl)** listownie lub osobiście w siedzibie Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, al. Jana Pawła II 13, 00-828 Warszawa.

4.3. Dofinansowanie odsetek od kredytów zaciągniętych na kontynuowanie działalności gospodarczej

Osoba niepełnosprawna, która zaciągnęła kredyt na prowadzoną przez siebie działalność gospodarczą, może ubiegać się **o dofinansowanie do 50% oprocentowania kredytu.** Pomoc taka udzielna jest ze środków PFRON. Otrzymać ją mogą osoby, które nie korzystały wcześniej ze wsparcia na otwarcie działalności, które korzystały z pożyczki z Funduszu Pracy, ale spłaciły ją w całości oraz osoby, które otworzyły firmę ze środków PFRON i prowadziły ją przez co najmniej 24 miesiące.

O dofinansowanie można się ubiegać w jednostce wskazanej przez starostę lub prezydenta miasta. Zazwyczaj są to powiatowe centra pomocy rodzinie lub miejskie ośrodki pomocy rodzinie właściwe ze względu na miejsce zamieszkania osoby niepełnosprawnej.

5. Przystosowanie stanowiska pracy

Osoby niepełnosprawne mają bardzo różne, wynikające z rodzaju ich niepełnosprawności, ograniczenia i problemy w zakresie wykonywania pracy zawodowej. Dlatego też zatrudnienie osoby niepełnosprawnej niejednokrotnie wiąże się z koniecznością przystosowania stanowiska pracy odpowiednio dla jej schorzenia. Obowiązek taki nakłada na pracodawców rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz.U. z 2003 r. Nr 169, poz. 1650, z późn. zm.). Nie zawsze jednak musi to wiązać się z wysokimi kosztami czy skomplikowanymi formalnościami. W zależności od rodzaju schorzenia, różne będą wymagania dotyczące rodzaju czy warunków wykonywania pracy.

Największe możliwości zatrudnienia osób niepełnosprawnych występują na stanowiskach pracy:

1) administracyjno-biurowej,
2) przy montażu elementów,
3) konfekcjonowaniu artykułów,
4) obsłudze maszyn (automatów i półautomatów),
5) przy pracach pomocniczych np. przy pakowaniu, sortowaniu, wykańczaniu produkcji, krojeniu (poza nożem sztorcowym),
6) w magazynach.

Przy analizowaniu możliwości doboru pracy należy kierować się zasadą „nie szkodzić", a więc nie pogłębiać istniejących schorzeń i nie stwarzać zagrożenia powstania nowych. Osoby niepełnosprawne nie powinny być zatrudniane przy pracach ciężkich fizycznie (wyjątek stanowią głusi, głuchoniemi i upośledzeni umysłowo w stopniu lekkim).

Przy pracach średnio ciężkich (np. prasowacz, szwaczka) mogą być zatrudnione: osoby z bocznym skrzywieniem kręgosłupa, wyrównaną wadą serca, nieznacznie osłabioną ostrością wzroku, nawet po korekcji okularami. Do prac tych zalicza się również stanowisko pracy sprzedawcy, na którym mogą pracować np. jednooczni, z uszkodzeniami kończyn górnych, z wyrównanymi wadami serca, przy czym wskazane jest zatrudnienie w takich przypadkach przede wszystkim w handlu drobnotowarowym.

Zasadniczo prace ciężkie i średnio ciężkie mogą wykonywać osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności, o ile lekarz nie uwzględni przeciwwskazań. Osoby z większym stopniem niepełnosprawności (szczególnie epileptycy i psychicznie chorzy) powinny być zatrudniane w zakładach pracy chronionej, które zobligowane są do bieżącej opieki zdrowotnej. Mają one również większe możliwości dodatkowego oprzyrządowania stanowisk pracy i stosowania norm specjalnych, bowiem korzystają ze świadczeń Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

5.1. Wybrane schorzenia i wymagania dotyczące przystosowania stanowiska pracy

Schorzenia intelektualne

Niepełnosprawność intelektualna lub upośledzenie umysłowe może występować w stopniu lekkim, umiarkowanym lub głębokim. Główną cechą tego rodzaju zaburzeń jest obniżona sprawność procesów umysłowych. W zależności od stopnia niedorozwoju umysłowego, osoby niepełnosprawne mogą nauczyć się podstawowych czynności życiowych, a także poprzez specjalny system szkolenia przyuczyć się do zawodu. Przeciwwskazaniem do zatrudnienia są prace skomplikowane, odpowiedzialne.

Możliwości zatrudnienia – ograniczone:

- pomocnik biurowy: pakowanie kopert, układanie dokumentów, składanie teczek,
- składanie ulotek,
- pomocnik kucharza,
- ogrodnik,
- rolnik (z wyłączeniem prac przy maszynach),
- opiekun zwierząt (w zakresie podstawowych prac),
- operator wtryskarki,
- operator wyrzynarki,
- pracownik porządkowy,
- pakowacz,
- pomocnik magazyniera (bez obsługi wózków z napędem silnikowym),
- sprzątający,

- pracownik transportowy (bez obsługi wózków z napędem silnikowym),
- placowy (dozór mienia),
- asystent osób w podeszłym wieku.

Wymagania techniczne:

- wyposażenie stanowiska w urządzenia niewymagające skomplikowanej obsługi (np. podejmowania decyzji w ograniczonym czasie dotyczącej konieczności szybkiego wyłączenia),
- wyposażenie stanowiska w narzędzia proste nie wymagające kwalifikacji intelektualnych.

Choroby psychiczne

Choroby psychiczne – psychozy, depresje, uszkodzenia mózgu, urazy czaszki, zaburzenia w ukrwieniu mózgu. Choroby te charakteryzują się zaburzeniami pamięci i koncentracji uwagi. Przeciwwskazaniami do zatrudnienia są: ciężka praca fizyczna, prace na wysokości, przy niebezpiecznych maszynach w ruchu, praca przebiegająca w napięciu nerwowym, w kontakcie ze środkami neurotoksycznymi, odpowiedzialna. Największe trudności ze znalezieniem pracy mają osoby, u których występują duże defekty sfery emocjonalnej w zakresie inicjatywy, z urojeniami i halucynacjami, z brakiem zdolności do kontaktu z otoczeniem i brakiem wytrwałości w pracy. W większości przypadków chorzy psychicznie powinni być zatrudnieni w zakładach pracy chronionej, gdzie mają zapewnioną opiekę medyczną.

Możliwość zatrudnienia - ograniczone:

- samodzielnego wykonywania pracy,
- bezpośredniej pracy z klientem,
- odpowiedzialności finansowej,
- pracy zmianowej,
- kierowania innymi pracownikami,
- opieki nad innymi osobami,
- kierowania samochodem,
- pracy na wysokości oraz z substancjami niebezpiecznymi.

Wymagania techniczne: wspierane formy zatrudnienia, np. zakłady pracy chronionej.

Choroby słuchu

Zaburzenia głosu, mowy i słuchu. Podstawowym przeciwwskazaniem jest praca związana z ciągłym kontaktem słownym, a wśród osób głuchych i głuchoniemych również prace związane z sygnalizacją akustyczną. W przypadku osób głuchych mogą występować także zaburzenia równowagi, co eliminuje je z prac wykonywanych w pozycji stojącej. Osoby głuche lub z częściową utratą słuchu, w zależności od stopnia i form głuchoty, nie mogą być narażone na nadmierny hałas, wibracje i wstrząsy, a także nie mogą pracować na wysokości.

Możliwość zatrudnienia – bez ograniczeń: każde stanowisko pod warunkiem dostosowania.

Wymagania techniczne:

- aparat słuchowy – wedle zaleceń lekarza,
- nauszniki ochronne – w przypadku pracy w hałasie, nawet gdy nie zostały przekroczone normy,
- sygnalizatory świetlne i komunikatory – zastępujące komunikację dźwiękową (gdy jest konieczna),
- urządzenia elektroakustyczne – w przypadku pracy w pomieszczeniach użytku zbiorowego,
- dodatkowe zabezpieczenia na wypadek utraty równowagi (przy głuchocie percepcyjnej) – w przypadku pracy na wysokościach.

Choroby narządu wzroku

Choroby wzroku – ślepota, krótkowzroczność postępująca, powikłany astygmatyzm niedający się wyrównać szkłami korekcyjnymi. Utrata wzroku usprawnia z czasem inne zmysły, szczególnie dotyk i słuch. Przyjmują one w swoim zakresie odczuwania rolę zmysłów kontrolnych i orientujących w przestrzeni. Przeciwwskazaniami do zatrudnienia są przede wszystkim: praca na wysokości, przy niebezpiecznych maszynach w ruchu, wymagająca ciągłego chodzenia (np. w terenie) i dźwigania większych ciężarów, czasem precyzyjna.

Możliwość zatrudnienia – ograniczone – prace niedozwolone:

- brak możliwości wykonywania zawodów związanych z prowadzeniem pojazdów i innych urządzeń w transporcie,

- brak możliwości wykonywania zawodów, których wykonywanie może wiązać się z zagrożeniem dla życia lub zdrowia własnego i innych, wymagających sprawności wzroku,
- zakaz pracy przy prądzie (zwłaszcza wysokiego napięcia),
- zakaz pracy na wysokości.

Wymagania techniczne:

- w przypadku stanowisk biurowych (w zależności od stopnia utraty wzroku): monitor o wysokiej przekątnej powyżej 19 cali, klawiatura brajlowska, oprogramowanie czytające napisy,
- w przypadku stanowisk związanych z obsługa maszyn – przygotowanie wszelkich opisów urządzeń i maszyn w języku brajla, stosowanie pisma wypukłego.

Upośledzenia narządu ruchu

Niepełnosprawność narządu ruchu – wady wrodzone układu kostnego, a także wady zniekształcające kończyny i kręgosłup na skutek zmian chorobowych i urazów oraz amputacji kończyn. Ogólnymi przeciwwskazaniami do zatrudnienia są prace wymagające pełnej sprawności ruchowej, w stałej wymuszonej pozycji kręgosłupa, na wysokości i dźwiganie ciężarów. Przystosowanie miejsca pracy dla potrzeb osób z tym rodzajem dysfunkcji będzie dotyczyć przede wszystkim warunków technicznych, a w mniejszym stopniu innych czynników.

Możliwość zatrudnienia – bez ograniczeń: każde stanowisko pod warunkiem dostosowania

Wymagania techniczne:

- osoby na wózkach inwalidzkich:
  - narzędzia pracy powinny znajdować się w zasięgu rąk (50-80 cm w poziomie oraz 150 cm w pionie),
  - dojście do budynku powinno być utwardzone, a jego szerokość nie może być mniejsza niż 150 cm, szerokość furtek i drzwi nie może być mniejsza niż 90 cm,
  - budynki wyposażone powinny być w podjazdy o szerokość 1,2 m,
  - maksymalne progi w drzwiach i przejściach nie większe niż 20 mm, wszystkie drzwi o szerokości min. 90 cm, drzwi otwierane uchylnie lub rozsuwane,

  - jeśli niepełnosprawny pracuje na innej kondygnacji niż parter, budynek powinien być wyposażony w windę z obniżonymi elementami sterowniczymi (minimalne wymiary windy to 140 cm x 110 cm), podnośnik lub schodołaz,
  - pracownik powinien mieć dostęp do pomieszczeń sanitarnych, których powierzchnia nie może być mniejsza niż 1,5 m x 1,5 m. Pomieszczenie powinno być wyposażone w uchwyty umożliwiające dostęp do miski ustępowej, umywalki,
  - na parkingu powinno znajdować się miejsce o minimalnych wymiarach 3,6 m x 6 m, informacja o przeznaczeniu miejsca powinna być stosownie oznaczona.
- uwarunkowania dla pochylni i schodów:
  - maksymalne nachylenie pochylni do ruchu pieszego i dla osób niepełnosprawnych poruszających się przy użyciu wózka inwalidzkiego, gdy pochylnia jest usytuowana na zewnątrz budynku bez przykrycia i przy jej wysokości do 0,15 m, nie może przekraczać 15%, przy wysokości pochylni do 0,5 m – 8%, przy wysokości pochylni ponad 0,5 m – 6%,
  - gdy pochylnia jest usytuowana wewnątrz budynku lub pod dachem, maksymalne jej nachylenie przy wysokości do 0,15 m nie może przekraczać 15%, przy wysokości do 0,5 m – 10%, a przy wysokości ponad 0,5 m – 8%,
  - pochylnie do ruchu pieszego i dla osób niepełnosprawnych, mające długość ponad 9 m, powinny być podzielone na krótsze odcinki, przy zastosowaniu spoczników o długości co najmniej 1,4 m,
  - pochylnie przeznaczone dla osób niepełnosprawnych powinny mieć szerokość płaszczyzny ruchu 1,2 m, krawężniki o wysokości co najmniej 0,07 m i obustronne poręcze umieszczone na wysokości 0,75 m i 0,9 m od płaszczyzny ruchu, przy czym odstęp miedzy nimi powinien mieścić się w granicach od 1 m do 1,1 m.
- ograniczenie sprawności kończyn górnych:
  - pracownik powinien mieć dostęp do narzędzi pracy, pomimo ograniczeń wynikających ze schorzenia,
  - narzędzia pracy powinny być wyposażone w urządzenia ułatwiające ich przemieszczanie (podnośniki, wózki), aby nie obciążać sprawnych części ciała,
- schorzenia kręgosłupa:
  - miejsce pracownika powinno być wyposażone w fotel z podłokietnikami, zagłówkiem oraz regulacją punktu lędźwiowego,

- stanowisko powinno być wyposażone w narzędzia w taki sposób, aby pracownik miał do nich stały dostęp, bez konieczności wychylania się (w promieniu 50-60 cm),
- narzędzia pracy powinny być wyposażone w urządzenia ułatwiające ich przemieszczanie (podnośniki, wózki).

Choroby układu oddechowego i krążenia

Układ oddechowy – przewlekły nieżyt oskrzeli, gruźlica, dychawica oskrzelowa na tle alergicznym, pylica płuc itp. Układ krążenia – choroby serca i naczyń krwionośnych. Zasadą doboru pracy dla osób z takimi schorzeniami są warunki klimatyczne miejsca pracy, narażenie na czynniki drażniące drogi oddechowe i rytm pracy.

W zależności od stopnia niewydolności układu krążenia, a także ze względów profilaktycznych, osoby niepełnosprawne krążeniowo mogą wykonywać pracę lekką, raczej siedzącą, spokojną, bez dźwigania lub z ograniczonym obciążeniem wysiłkowym.

Możliwość zatrudnienia – bez ograniczeń: każde stanowisko pod warunkiem dostosowania

Wymagania techniczne:

- urządzenia eliminujące wysiłek związany z podnoszeniem, przenoszeniem, przesuwaniem itp.,
- urządzenia zapewniające właściwą postawę ciała podczas wykonywania pracy: regulowany fotel z zagłówkiem i podłokietnikami, podnóżki itp.,
- urządzenia generujące ciepło lub hałas, powinny być odpowiednio stłumione, wyposażone w system odprowadzania ciepła, ograniczające narażenie na hałas,
- pomieszczenia powinny być wyposażone w system klimatyzacji lub sprawnej wentylacji, umożliwiający utrzymanie stabilnej temperatury w przedziale 18-23 °C.

Choroby neurologiczne

Choroby neurologiczne – szeroka gama chorób układu nerwowego, mózgu, rdzenia i nerwów obwodowych. Choroby te występują najczęściej samoczynnie (wady wrodzone), na skutek urazów kostnych (np. czaszki lub kręgosłupa), a także w wyniku długiego oddziaływania na organizm związków toksycznych. Przeciwwskazaniami do zatrudnienia są przede wszystkim ciężka praca fizyczna, praca na wysokości, przy niebezpiecznych

maszynach w ruchu, w stałej wymuszonej pozycji kręgosłupa, w kontakcie ze środkami neurotoksycznymi.

Możliwość zatrudnienia – ograniczone – w zależności od zaleceń lekarza – niewskazana praca:

- przy obsłudze maszyn niebezpiecznych (np. obrabiarki, wiertarki),
- przy użyciu ostrych i ciężkich narzędzi lub przedmiotów,
- na wysokościach (np. przy pracach elewacyjnych, rozbiórce domów),
- w nagłych zmianach oraz skrajnie wysokich temperaturach (np. hutnik),
- w pobliżu ognia (palacze),
- przy obsłudze zbiorników wody (np. obsługa stawów wodnych),
- w bardzo szybkim tempie,
- przy prądzie elektrycznym (zwłaszcza wysokiego napięcia).

Wymagania techniczne:

- urządzenia generujące pyły, substancje chemiczne, ciepło lub hałas, powinny być odpowiednio stłumione, wyposażone w system odprowadzania pyłów, ciepła lub substancji szkodliwych,
- pomieszczenia powinny być wyposażone w system klimatyzacji lub wentylacji, umożliwiający utrzymanie stabilnej temperatury w przedziale 18-23 °C.

Powyższe informacje dotyczące właściwego przystosowania stanowisk pracy dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności zaczerpnięto z opracowania „Przystosowanie stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej" D. Gabler, A. Hadław, M. Garczyński wydanej przez Polską Organizację Pracodawców Osób Niepełnosprawnych **www.popon.pl.**

6. Podmioty działające na rzecz osób niepełnosprawnych

Na rynku istnieje wiele instytucji pomocowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych. Znaleźć je można zarówno wśród instytucji rządowych i samorządowych, jak również szeregu organizacji pozarządowych.

6.1. Instytucje publiczne

Przy Ministrze Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej funkcjonuje **Biuro Pełnomocnika ds. Osób Niepełnosprawnych.** Do zadań Pełnomocnika należy w szczególności opracowywanie projektów programów rządowych dotyczących poprawy warunków życia społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych oraz koordynacja działań z nich wynikających, określenie podstawowych założeń polityki zatrudnienia osób niepełnosprawnych, rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz warunków życia osób niepełnosprawnych.

Organem doradczym Pełnomocnika jest **Krajowa Rada Konsultacyjna do Spraw Osób Niepełnosprawnych.** Stanowi ona forum działania na rzecz osób niepełnosprawnych – organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowej.

Wśród podmiotów państwowych ważną rolę spełnia **Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych – PFRON.** Został on powołany w celu utworzenia prawno-finansowego systemu ochrony osób niepełnosprawnych, a także po to, aby stworzyć możliwość wyrównywania różnic społecznych. Źródła finansowania PFRON to przede wszystkim dotacje z budżetu państwa, zapisy i darowizny, wpłaty zakładów pracy, dochody z działalności gospodarczej.

Środki finansowe PFRON przeznaczone są głównie na:

- zwrot pracodawcom kosztów poniesionych w związku z tworzeniem lub przystosowaniem istniejących stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych,
- dofinansowanie do wynagrodzeń pracowników niepełnosprawnych,
- refundację składek na ubezpieczenia społeczne,
- adaptację lub nabycia urządzeń ułatwiających osobie niepełnosprawnej funkcjonowanie w zakładzie pracy,

- szkolenia i przekwalifikowanie osób niepełnosprawnych,
- likwidację barier: architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych,
- zakup sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych,
- turnusy rehabilitacyjne,
- usługi tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika,
- tworzenie i funkcjonowanie warsztatów terapii zajęciowej,
- tworzenie i funkcjonowanie zakładów aktywności zawodowej.

Również instytucje publiczne mają obowiązek realizacji szeregu działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Zadania w tym zakresie nakłada na samorządy Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Do zadań samorządu wojewódzkiego należy:

1) opracowanie i realizacja wojewódzkich programów dotyczących wyrównywania szans osób niepełnosprawnych i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych,
2) opracowywanie i przedstawianie Pełnomocnikowi Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych informacji o prowadzonej działalności,
3) dofinansowanie budowy i rozbudowy obiektów służących rehabilitacji,
4) dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej.

Do zadań samorządu powiatowego zalicza się:

1) zadania z zakresu zatrudniania i rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych:
   - udzielanie osobom niepełnosprawnym jednorazowych środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, rolniczej lub wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej,
   - udzielanie dofinansowania do wysokości 50% oprocentowania kredytów bankowych, zaciągniętych przez osoby niepełnosprawne na kontynuowanie działalności gospodarczej lub prowadzenie własnego lub dzierżawionego gospodarstwa rolnego,
   - dokonywanie zwrotu kosztów poniesionych przez pracodawcę w związku z przystosowaniem tworzonych lub istniejących stanowisk pracy, stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności osób na nich zatrudnionych,
   - finansowanie kosztów szkolenia i przekwalifikowania zawodowego osób niepełnosprawnych,
   - dokonywanie zwrotu kosztów poniesionych przez pracodawcę na szkolenia zatrudnionych osób niepełnosprawnych;

2) zadania z zakresu rehabilitacji społecznej:

- dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej,
- dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych,
- dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych,
- dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych,
- dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów,
- dofinansowanie usług tłumacza migowego lub tłumacza-przewodnika.

Wyżej wymienione zadania realizowane są głównie przez Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie (PCPR). Dane teleadresowe PCPR w woj. mazowieckim dostępne są na stronie **pcpr.info/znajdzswojpcpr.**

Na poziomie województwa sprawami osób niepełnosprawnych zajmują się urzędy wojewódzkie – na terenie Mazowsza jest to:

Mazowiecki Urząd Wojewódzki
Wydział Polityki Społecznej – Oddział ds. Osób Niepełnosprawnych
ul. Andersa 30, 00-210 Warszawa
tel. 22 536 05 40
www.mazowieckie.pl

Delegatura w Ciechanowie
ul. 17-go Stycznia 7, 06-400 Ciechanów
tel. 23 671 93 00

Delegatura w Ostrołęce
ul. Gorbatowa 15, 07-410 Ostrołęka
tel. 29 746 62 00

Delegatura w Płocku
ul. Kolegialna 19, 09-402 Płock
tel. 24 235 11 00

Delegatura w Radomiu
ul. Żeromskiego 53, 26-600 Radom
tel. 48 362 08 70

Delegatura w Siedlcach
ul. Piłsudskiego 38, 08-110 Siedlce
tel. 25 644 32 84

W powiatach ważnym podmiotem są ośrodki pomocy społecznej, które bezpośrednio udzielają pomocy osobom niepełnosprawnym, np. poprzez przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, pomocy rzeczowej, w naturze, pokrycie kosztów związanych ze świadczeniami zdrowotnymi.

6.2 Organizacje pozarządowe

Szczegółowe cele statutowe instytucji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych są bardzo różne. Jednak to, co je wszystkie łączy, to wsparcie osób, które w wyniku schorzeń, które je dotknęły, mają trudności w normalnym funkcjonowaniu w życiu codziennym. Organizacje te z jednej strony niosą bezpośrednią pomoc osobom niepełnosprawnym, a z drugiej strony poprzez społeczeństwo chcą wpłynąć na poprawę sytuacji osób niepełnosprawnych oraz na sposób postrzegania ich problemów. W Polsce działa dość dużo takich organizacji w obszarze nauki, oświaty i szkoleń, profilaktyki, leczenia i kompleksowej rehabilitacji oraz pomocy osobom niepełnosprawnym. Prowadzą one działalność interwencyjną (np. pomoc prawną), zaopatrują chorych w niezbędne artykuły medyczne i pomoce techniczne, organizują obozy rehabilitacyjne, udzielają pomocy związanej z zatrudnieniem, zajmują się organizacją sportu osób niepełnosprawnych oraz grupami samopomocowymi. Istnieją fundacje i stowarzyszenia, które swoją pomoc kierują do ściśle określonych grup osób niepełnosprawnych, jak również takie, których grupą docelową są wszyscy niepełnosprawni bez względu na źródło i rodzaj niepełnosprawności.

Wybrane organizacje pozarządowe działające na rzecz osób niepełnosprawnych

Nazwa	Dane teleadresowe	Adresaci wsparcia
Stowarzyszenie Przyjaciół Integracji	ul. Dzielna 1 00-162 Warszawa tel. 22 831 85 82 www.niepelnosprawni.pl warszawa@niepelnosprawni.pl	Osoby niepełnosprawne
Stowarzyszenie Otwarte Drzwi	ul. Równa 10/3 03-418 Warszawa tel. 22 619 85 01 www.otwartedrzwi.pl stowarzyszenie@otwartedrzwi.pl	Osoby niepełnosprawne i wykluczone społecznie
Fundacja Aktywizacja	ul. Narbutta 49/51 02-529 Warszawa tel. 22 654 75 51 www.aktywizacja.org.pl fundacja@idn.org.pl	Osoby niepełnosprawne
Fundacja na Rzecz Transportowych Usług Specjalistycznych dla Niepełnosprawnych TUS	ul. Bitwy Warszawskiej 1920 r. 10 02-366 Warszawa tel. 22 852 01 82 www.tus.org.pl tus@tus.org.pl	Osoby niepełnosprawne
Fundacja Pomocy Ludziom Niepełnosprawnym	ul. Konarskiego 60 01-355 Warszawa tel. 660 582 282, 513 184 301, 22 664 92 74, 22 666 08 77 www.fpln.org.pl kontakt@fpln.org.pl	Osoby niepełnosprawne
Polski Związek Głuchych Mazowiecki Oddział PZG posiada Koła Terenowe w: Warszawie, Płocku, Radomiu, Siedlcach, Mławie	ul. Białostocka 4 03-741 Warszawa tel. 22 831 40 71, 22 619 92 95 www.pzg.org.pl www.pzg.warszawa.pl pzgomaz@wp.pl	Osoby głuche i niedosłyszące
Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niesłyszących i Niedosłyszących „Człowiek – człowiekowi”	ul. Mochnackiego 10 02-042 Warszawa tel. 22 311 82 89 www.sponin.org.pl info@sponin.org.pl	Osoby głuche i niedosłyszące
Towarzystwo Pomocy Głuchoniewidomym	ul. Deotymy 41 01-441 Warszawa tel. 22 635 69 70 www.tpg.org.pl http://mazowieckie-tpg.blog.pl/ tpg@tpg.org.pl	Osoby głuchoniewidome

Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi – Zakład dla Niewidomych LASKI	Laski, ul. Brzozowa 75 05-080 Izabelin tel. 22 752 30 00 www.laski.edu.pl tono@laski.edu.pl	Osoby niewidome i niedowidzące
Polski Związek Niewidomych	ul. Konwiktorska 9 00-216 Warszawa tel. 22 831 33 83 www.pzn.org.pl pzn@pzn.org.pl	Osoby niewidome i niedowidzące
Centrum Doradztwa Zawodowego i Wspierania Osób Niepełnosprawnych Intelektualnie „Centrum Dzwoni”	ul. Kacza 21 01-064 Warszawa tel. 22 620 30 31, 726 136 337 www.centrumdzwoni.pl warszawa@centrumdzwoni.pl	Osoby z upośledzeniem umysłowym
Fundacja POMOCNA DŁOŃ	ul. Odrębna 10 04-867 Warszawa tel. 22 612 79 72 www.dpspomocnadlon.pl odrebna@poczta.fm	Osoby z upośledzeniem umysłowym
Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną	ul. Głogowa 2b 02-639 Warszawa tel. 22 848 82 60 www.psoni.org.pl zg@psoni.org.pl	Osoby z niepełnosprawnością intelektualną
Bródnowskie Stowarzyszenie Przyjaciół i Rodzin Osób z Zaburzeniami Psychicznymi POMOST	ul. Św. Wincentego 85 03-291 Warszawa tel. 22 614 16 38, 614 16 49 www.pomost.info.pl pawel.bronowski@icar.org.pl	Osoby chore psychicznie
Polskie Stowarzyszenie Chorych na Hemofilię	ul. Indiry Gandhi 14 02-776 Warszawa tel. 605 180 127 www.hemofilia.org.pl bogdan.gajewski@gmail.com	Osoby chore na hemofilię
Stowarzyszenie Popierania Edukacji Niepełnosprawnych "Hefajstos”	ul. Ks. J. Popiełuszki 9/137 08-110 Siedlce tel. 25 643 17 39	Osoby niepełnosprawne
Stowarzyszenie „Niepełnosprawni dla Środowiska EKON”	ul. Mortkowicza 5 02-823 Warszawa tel. 22 546 60 65 www.ekon.org.pl	Osoby niepełnosprawne

Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem Oddziały: Mazowiecki Oddział PTWK w Ciechanowie w Płocku w Radomiu	ul. Łopuszańska 38h 02-232 Warszawa tel. 608 202 994 www.twk.org.pl twk@twk.org.pl Al. Stanów Zjedn. 72/176, w. E 04-036 Warszawa tel. 22 834 67 72, 22 405 42 72 sekretariat@medsport.pl ul. Batalionów Chłopskich 12 06-400 Ciechanów tel. 23 672 93 24, 23 672 21 06 ul. Tysiąclecia 13 09-400 Płock anetafortuna@tlen.pl ul. Czachowskiego 21a pok. 305 26-600 Radom tel. 48 385 64 56 twkradom@op.pl	Osoby niepełnosprawne
Fundacja Pomocy Dzieciom, Młodzieży i Dorosłym Niepełnosprawnym „Być Jak Inni”	ul. Niechodzka 14a 06-400 Ciechanów tel. 23 674 35 32 www.bycjakinni.org.pl bycjakinni@op.pl	Osoby niepełnosprawne z zaburzeniami rozwojowymi
Stowarzyszenie „Pozwólmy żyć”	ul. Konopnickiej 4/4 07-410 Ostrołęka tel. 600 262 223 www.pozwolmyzyc.org pozwolmyzyc@op.pl	Osoby chore na neurologiczne dysfunkcje ruchu
Fundacja Panaceum	ul. Garleja 3 09-400 Płock tel. 606 661 007 www.fundacjapanaceum.plocman.pl fundacja.panaceum@wp.pl	Osoby niepełnosprawne
Mazowieckie Stowarzyszenie Pracy dla Niepełnosprawnych „De Facto”	ul. Małachowskiego 4b/3 09-400 Płock tel. 24 366 86 76 www.defacto.org.pl defacto.org@wp.pl	Osoby niepełnosprawne
Stowarzyszenie Pomocy Niepełnosprawnym. Centrum Edukacyjno-Rehabilitacyjne „Do Celu”	ul. Lipska 2 26-600 Radom tel. 48 366 41 31 www.docelu.radom.pl jakimail@docelu.radom.pl	Osoby niepełnosprawne

Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Razem”	ul. Sobótki 5 26-606 Radom tel. 48 360 35 02 www.razem-stowarzyszenie.org.pl stowarzyszenierazem@op.pl	Osoby niepełnosprawne
Stowarzyszenie Nauczycieli i Terapeutów na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Cordis”	ul. Armii Ludowej 1a 26-611 Radom tel. 506 419 690	Osoby niepełnosprawne
Fundacja im. Św. Walentego na Rzecz Osób Niepełnosprawnych	ul. Północna 2/1 08-110 Siedlce swietywalenty@hotmail.com	Osoby niepełnosprawne
Siedleckie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym „Przystań”	ul. Reymonta 2a 08-110 Siedlce tel. 606 314 795, 668 354 628 www.przystansiedlce.pl ssouu-przystan@o2.pl	Osoby niepełnosprawne intelektualnie

Wykaz organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych można znaleźć na portalu organizacji pozarządowych **www.ngo.pl** lub Departamentu Pożytku Publicznego **www.pozytek.gov.pl** lub na stronach Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej **www.mpips.gov.pl** w Biuletynie Informacji Publicznej zakładka „Wykaz organizacji pożytku publicznego”.

7. Regulacje prawne

Karta Praw Osób Niepełnosprawnych Uchwała Sejmu Rzeczpospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. (M.P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475)

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz.U. z 2003 r. Nr 169, poz. 1650, z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 lutego 2002 r. w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia (Dz.U. z 2002 r. Nr 17, poz. 162, z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 maja 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad udzielania zwolnień od pracy osobom o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w celu uczestniczenia w turnusie rehabilitacyjnym (Dz.U. z 2003 r., Nr 100, poz. 927)

Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz.U. z 2018 r., poz. 2027)

Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 14 grudnia 2004 r. w sprawie orzekania o niezdolności do pracy (Dz.U. z 2004 r. Nr 273, poz. 2711, z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2007 r. w sprawie zakładowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1023)

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 stycznia 2009 r. w sprawie refundacji składek na ubezpieczenia społeczne osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2019 r., poz. 1218)

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lipca 2012 r. w sprawie zakładów aktywności zawodowej (Dz.U. z 2012 r., poz. 850)

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 grudnia 2014 r. w sprawie pomocy finansowej udzielanej pracodawcom prowadzącym zakłady pracy chronionej ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Dz.U. z 2014 r., poz. 1975)

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 grudnia 2014 r. w sprawie zwrotu dodatkowych kosztów związanych z zatrudnianiem pracowników niepełnosprawnych (Dz.U. z 2014 r., poz. 1987)

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2019 r., poz. 1172, z późn. zm.)

Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2018 r., poz. 1270, z późn. zm.)

Ustawa z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2019 r., poz. 1482, z późn. zm.)

8. Przydatne strony internetowe

niepelnosprawni.gov.pl

niepełnosprawni.pl

idn.org.pl

azon.pl

pcpr.info

mazowieckie.pl

spes.org.pl

aktywizacja.org.pl

wupwarszawa.praca.gov.pl

psz.praca.gov.pl

ngo.pl

9. Załączniki

Załącznik nr 1

Wykaz powiatowych zespołów ds. orzekania o stopniu niepełnosprawności w województwie mazowieckim. Wykaz dostępny na stronie **mazowieckie.pl** w zakładce „Powiatowe zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności".

Wykaz powiatowych zespołów ds. orzekania o stopniu niepełnosprawności w województwie mazowieckim

Lp.	Nazwa	Dane teleadresowe	Obszar działania
1.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Ciechanowie	ul. Kopernika 7 06–400 Ciechanów 23 673 40 64	Powiat ciechanowski
2.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Garwolinie	ul. Sportowa 5 08-400 Garwolin 25 682 43 19	Powiat garwoliński
3.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gostyninie	ul. Ozdowskiego 1A 09-500 Gostynin 24 235 22 92	Powiat gostyniński
4.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Grodzisku Mazowieckim	ul. Daleka 11 05-825 Grodzisk Mazowiecki 22 724 07 09, 724 15 70	Powiaty: grodziski, pruszkowski warszawski zachodni
5.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Legionowie	ul. Jagiellońska 71 05-120 Legionowo 22 766 44 04	Powiat legionowski
6.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Lipsku	ul. Iłżecka 6 27-300 Lipsko 48 377 60 10	Powiat lipski
7.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Makowie Mazowieckim	ul. Duńskiego Czerwonego Krzyża 3 06-200 Maków Mazowiecki 29 717 06 65	Powiat makowski
8.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawność w Mińsku Mazowieckim	ul. Konstytucji 3 Maja 16 05-300 Mińsk Mazowiecki 25 756 40 01	Powiat miński
9.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Mławie	ul. Reymonta 4 06-500 Mława 23 654 53 70	Powiat mławski

Lp.	Nazwa	Dane teleadresowe	Obszar działania
10.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Nowym Dworze Mazowieckim	ul. Paderewskiego 1b 05-100 Nowy Dwór Mazowiecki 22 765 32 05	Powiat nowodworski
11.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Ostrołęce	ul. Spokojna 16 07-409 Ostrołęka 29 764 52 72	Miasto Ostrołęka
12.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Ostrołęce	ul. 11 Listopada 68 07-409 Ostrołęka 734 155 153	Powiat ostrołęcki
13.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Ostrowi Mazowieckiej	ul. Widnichowska 20 07-300 Ostrów Mazowiecka 29 645 53 97	Powiat ostrowski
14.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Otwocku	ul. Komunardów 10 05-402 Otwock 22 719 48 10, 22 719 48 12	Powiat otwocki
15.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Piasecznie	ul. Chyliczkowska 14 05-500 Piaseczno 22 756 62 07	Powiat piaseczyński
16.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Płocku	ul. Wolskiego 4 09-400 Płock 24 364 02 58 - 59	Miasto Płock Powiat płocki
17.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Płońsku	ul. Związku Walki Młodych 10 09-100 Płońsk 23 662 80 09	Powiat płoński
18.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Przasnyszu	ul. Sadowa 9 06-300 Przasnysz 29 753 44 00	Powiat przasnyski
19.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Pułtusku	ul. 3 Maja 20 06-100 Pułtusk 23 692 54 83, 23 692 17 34	Powiat pułtuski
20.	Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Radomiu	ul. Grabowa 17 26-600 Radom 48 360 94 75	Miasto Radom
21.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Radomiu	ul. Domagalskiego 7 26-600 Radom 48 381 50 67-69	Powiaty: radomski, białobrzeski, grójecki, kozienicki, przysuski, szydłowiecki, zwoleński
22.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Siedlcach	ul. Sienkiewicza 32 08-110 Siedlce 25 633 15 21	Powiaty: siedlecki, sokołowski, łosicki
23.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Sierpcu	ul. Świętokrzyska 2a 09-200 Sierpc 24 275 76 60	Powiat sierpecki
24.	Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Warszawie	ul. Gen. Andersa 5 00-147 Warszawa 22 509 71 16-32	Miasto Stołeczne Warszawa

Lp.	Nazwa	Dane teleadresowe	Obszar działania
25.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Węgrowie	ul. Piłsudskiego 23 07-100 Węgrów 25 792 42 10, 25 792 49 07	Powiat węgrowski
26.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Wołominie	ul. Prądzyńskiego 1 05-200 Wołomin 22 787 43 01-3	Powiat wołomiński
27.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Wyszkowie	ul. Zakolejowa 15a 07-200 Wyszków 29 743 59 40	Powiat wyszkowski
28.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Żurominie	ul. Szpitalna 56 09-300 Żuromin 23 657 22 01-02	Powiat żuromiński
29.	Powiatowy Zespół ds. Orzekania O Niepełnosprawności w Żyrardowie	ul. Moniuszki 40 96-300 Żyrardów 46 854 20 82	Powiat: żyrardowski, sochaczewski

Załącznik nr 2

Wykaz zakładów aktywności zawodowej z województwa mazowieckiego dostępny jest na stronie **mazowieckie.pl** w zakładce „Zakłady aktywności zawodowej".

Wykaz zakładów aktywności zawodowej z województwa mazowieckiego

l.p.	Nazwa	Adres	Telefon Strona internetowa
1.	Rolniczy Zakład Aktywności Zawodowej dla Niewidomych w Stanisławowie	Stanisławowo 9 09-210 Drobin	24 260 23 46 fpdn.org.pl
2.	Fundacja Na Rzecz Umacniania Więzi Rodzinnych i Społecznych „Synapsis"	ul. Ondraszka 3 02-085 Warszawa	22 825 87 42 synapsis.org.pl
3.	Stowarzyszenie „Otwarte Drzwi" Zakład Aktywności Zawodowej Osób Niepełnosprawnych Galeria „Apteka Sztuki"	ul. Wyzwolenia 3 lok.5 00-572 Warszawa	22 622 04 21 otwartedrzwi.pl
4.	Zakład Aktywności Zawodowej Caritas Diecezji Siedleckiej	ul. Chopina 10 08-110 Siedlce	25 633 43 19 zaz-siedlce.pl
5.	Zakład Aktywności Zawodowej w Klwowie „Zajazd Lwowski"	ul. Opoczyńska 45 26-415 Klwów	48 671 01 25 505 063 080 zajazdlwowski.pl
6.	Zakład Aktywności Zawodowej „Bar Mleczny Tumska" Fundacji Ekonomii Społecznej „Przystań"	ul. Tumska 13/6 09-402 Płock	24 366 95 90 fundacjaprzystan.pl bartumska.pl

10. Źródła

Strony internetowe

niepelnosprawni.gov.pl

niepełnosprawni.pl

popon.pl

integracja.org.pl

mazowieckie.pl

aktywizacja.org.pl

zielonalinia.gov.pl

psz.praca.gov.pl

Akty prawne

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 lutego 2002 r. w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia (Dz.U. z 2002 r., Nr 17, poz. 162, z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 maja 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad udzielania zwolnień od pracy osobom o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w celu uczestniczenia w turnusie rehabilitacyjnym (Dz.U. z 2003 r., Nr 100, poz. 927)

Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz.U. z 2018 r., poz. 2027)

Rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 14 grudnia 2004 r. w sprawie orzekania o niezdolności do pracy (Dz.U. z 2004 r., Nr 273, poz. 2711, z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 stycznia 2009 r. w sprawie refundacji składek na ubezpieczenia społeczne osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2019 r., poz. 1218)

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lipca 2012 r. w sprawie zakładów aktywności zawodowej (Dz.U. z 2012 r., poz. 850)

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 grudnia 2014 r. w sprawie pomocy finansowej udzielanej pracodawcom prowadzącym zakłady pracy chronionej ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Dz.U. z 2014 r., poz. 1975)

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2019 r., poz. 1172, z późn. zm.)

Ustawa z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2019 r., poz. 1482, z późn. zm.)